

ศึกษาการบรรลุธรรมแบบฉับพลันของพระพุทธานิกายเซน สำนักรินไซ
A STUDY OF A SUDDEN SATORI OF RINZAI ZEN BUDDHISM

นายมานะ จันทนียังยง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา พระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๙

ศึกษาการบรรลุมรรณแบบฉบับพลันของพระพุทธรศานนิกายเซน สำนักรินไซ

นายมานะ จันทรียงยง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธรศานนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๙

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

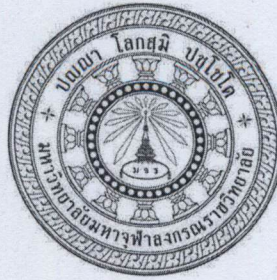

A Study of a Sudden Satori of Rinzai Zen Buddhism

Mr. Mana Jantanayingyong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2016

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
“ศึกษาการบรรลุธรรมแบบฉับพลันของพระพุทธศาสนานิกายเซน สำนักกรีนไซ” เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบรูณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(พระครูพิพิธสุตาทร, ดร.)

ประธานกรรมการ

(พระครูประวิตรวรานุกูต, ดร.)

กรรมการ

(พระวิสิทธิ์ จิตวิสิทธิ์, ดร.)

กรรมการ

(ดร.แสวง แสนบุตร)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระครูประวิตรวรานุกูต, ดร.

ประธานกรรมการ

พระวิสิทธิ์ จิตวิสิทธิ์, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นายมานะ จันทนยิ่งยง)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาการบรรลุธรรมแบบฉับพลันของพระพุทธรูปสาสนานิภายเซน สำนักกรินไซ

ชื่อผู้วิจัย : นายมานะ จันทนียังยง

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธรูปสาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระครูประวิตรวรานุกต, ดร.

พธ.บ., M.A., M.Phil. Ph.D. (Pali & Buddhism)

: พระวิสุทธิ จิตวิสุทธิ, ดร.

พธ.บ., พธ.ม., Ph.D. (Philosophy)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๔ สิงหาคม ๒๕๕๙

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของพระพุทธรูปสาสนานิภายเซน สำนักกรินไซ และการบรรลุธรรมของพระพุทธรูปสาสนานิภายเซน โดยเฉพาะการบรรลุธรรมของสำนักกรินไซที่เรียกกันว่า การบรรลุธรรมแบบฉับพลัน (Sudden Enlightenment) หรือ ซาโตริแบบฉับพลัน

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พระพุทธรูปสาสนานิภายเซน สำนักกรินไซ หรือที่นิยมเรียกกันว่ารินไซเซน (Rinzai Zen) เริ่มต้นพัฒนาขึ้นอย่างชัดเจนหลังจากที่พระโพธิธรรม (ตั๊กม้อ) จาริกไปยังประเทศจีน ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐ ซึ่งขณะนั้นพระพุทธรูปสาสนานิภายเซนได้แพร่หลายอยู่แล้วในประเทศจีน เกาหลี และญี่ปุ่น ซึ่งนักปราชญ์ นักศึกษา และข้าราชการ กำลังฝึกฝนการท่องการแปลพระสูตร และพระไตรปิฎกเป็นหลัก แต่แนวการเผยแผ่ธรรมของพระโพธิธรรม กับตรงกันข้ามคือเน้นปฏิบัติกรรมฐาน มากกว่าการท่องสวดมนตร์ หรือการอ่านพระไตรปิฎก ภายหลังเมื่อมีศิษย์และผู้ศรัทธาจำนวนมาก จึงได้ขนานนามแนวการสอนของท่านโพธิธรรมว่า ลัทธิฉาน (Chan) และนับว่าท่านเป็นพระสังฆปริณายกองค์ที่ ๑ ของลัทธิฉาน โดยมีการสืบทอดตำแหน่งต่อเนื่องกันถึง ๖ รุ่น ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ท่านเออิไซซึ่งเป็นพระชาวญี่ปุ่น (Eisai พ.ศ. ๑๖๘๔-๑๗๕๘) ได้จาริกไปศึกษาลัทธิฉานในประเทศจีน และกลับมาก่อตั้ง สำนัก “รินไซเซน” (Rinzai Zen) ขึ้นในประเทศญี่ปุ่นในปี พ.ศ. ๑๗๓๔ สำนักกรินไซเซนเป็นสำนักที่มีบทบาทสำคัญในการประยุกต์เซนเข้ากับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวญี่ปุ่น ทั้งในด้านการต่อสู้ การดื่มชา การจัดดอกไม้ และการจัดสวน มาจนถึงทุกวันนี้

วิธีการฝึกปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรมของพระพุทธรูปสาสนานิภายเซน นับตั้งแต่พระสังฆปริณายกองค์ที่ ๑ ตามสายจีน คือพระโพธิธรรม (ตั๊กม้อ) จาริกไปยังประเทศจีนจนในปัจจุบันได้สืบทอดพัฒนาต่อมาจนเป็นที่รู้จักกันในนาม สำนักโซโตเซน (Soto Zen) เน้นที่การนั่งสมาธิ หรือที่รู้จักกัน

ในปัจจุบันว่าซาเซน (Zazen) เป็นหลัก อย่างไรก็ดี อาจารย์เซนรุ่นหลัง ๆ ได้ผนวกการใช้โกอาน (Koan) เข้าเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรมด้วยแต่ยังคงเน้นการทำซาเซนเช่นเดิม

ส่วนรินไซเซน ซึ่งแยกตัวออกมาอย่างชัดเจนในสมัยท่านฮุ่ยเน้ง (หรือเว่ยหลาง) โดยต่อมา ศิษย์ของท่านคือท่านฮวงโป (Huang Po) นับได้ว่าเป็นผู้คิดค้นวิธีการกระตุ้นจิตเดิมแท้ ด้วยวิธีใช้โกอาน รวมถึงวิธีที่ดูออกจะรุนแรงเช่น ตวาด หรือตบตี โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้อบรมฝึกฝนไม่ยึดติดและไม่ปรุงแต่งต่อสรรพสิ่ง มีสติรู้เท่าทันปัจจุบันขณะ อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่า สำนักรินไซเซนแทบจะไม่มีข้อกำหนดวิธีการปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรมเป็นขั้นเป็นตอนอย่างชัดเจน ทั้งนี้มาจากพื้นฐานความเชื่อว่า ซาโตริอันมีลักษณะฉับพลันสามารถเกิดขึ้นได้ทุกขณะไม่ว่าจะทำอะไรอยู่ อย่างไรก็ดี วิธีการที่เป็นที่นิยมฝึกปฏิบัติก็คือการทำซาเซน (Zazen) เช่นเดียวกัน หรือการนั่งขัดสมาธิเพื่อรวมจิตใจให้แน่วหนึ่ง การจดจ่อถอดปริศนาธรรมโกอาน (Koan) และการโต้ตอบธรรมโดยไม่ผ่านการคิดพิจารณาอย่างทันทีที่เรียกว่า มอนโด (Mondo) โดยระดับการเข้าถึงซาโตริสามารถแบ่งได้ ๕ ระดับ เรียกว่า โกอิ (Go-I) โดย ๓ ระดับแรกเป็นภาวะตระหนักรู้ (Noetic) และ ๒ ระดับหลัง เป็นภาวะทางอารมณ์ (Affective) หรือ เป็นภาวะทางจิต (Conotive) โกอินี้เป็นแนวทางที่ใช้ร่วมกันทั้งสำนักรินไซเซน และสำนักโซโตเซน

Thesis Title : A Study of a Sudden Satori of Rinzai Zen Buddhism

Researcher : Mr. Mana Janatanayingyong

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Ven. Dr. Phrakrupavitvaranuyut

B.A., M.A., M.Phil., Ph.D. (Pali & Buddhism)

: Ven. Dr. PhraWisit Thitavisiddho

B.A., M.A., Ph.D. (Philosophy)

Date of Graduation : August 14, 2016

Abstract

The main purposes of this thesis are to study the development of Rinzai Zen Buddhism as well as to study practices for enlightenment of Zen Buddhism, especially Sudden enlightenment (Sudden Satori) of Zen Sect, Rinzai School.

The results from this research find that Rinzai Zen Buddhism development emerged when Bodhidharma made a pilgrime to China in the 10th of B.E. During that period, the Mahayana Buddhism was already proliferated in China, Korea and Japan. Philosophers, students and governors concentrated on translating Tripitaka and Sutras. They try to keep them in mind. Dharma dissemination of Bodhidharma is contrary; It focuses on meditation practices rather than chanting or reading Tripitaka. Later on when Bodhidharma had a large number of students and followers, they named this practice as “Chan Buddhism”. Bodhidharma then become the first Patriarch of Chan Buddhism. The Chan Sect has been continuously disseminated for 6 generations in China.

A Japanese monk named Eisai (1684-1785 B.E.), wandered into China to Study Chan Buddhism. He, later returned to Japan and founded Rinzai Zen School in 1734 B.E. Rinzai Zen is a high influential institute for applying Zen to the Japanese way of life and culture. These influences include martial arts, tea drinking ceremony, flower arrangement arts (Ikebana), Zen gardening etc., which are still prevalent today.

The main method for enlightenment of Zen Buddhism; starting from the 1st Patriarch – Bodhidharma until present day of “Soto Zen”; has been the intensive meditation which is now widely known as “Zazen”. Although later Soto Zen Masters add Koan as part of their practices, Zazen is still the major method.

Rinzai Zen has clearly made their practices distinctive from original practices since Hui Neng period. Later on, one of his disciple named Huang Po invented mind-shattering techniques in order to deliberately instigate psychic turmoil e.g. hitting, shouting. These techniques are designed mainly to make practitioners get into their own inner-self natures as well as to focus their ‘consciousness of the present moment’ and to ultimately avoid both attachment (Upadana) and mental formation (Sankhara). Rinzai Zen believes that the Satori has a sudden characteristic and can happen at anytime and within any activity. No one can reassure what are steps necessary in order to attain Satori, however, the most popular practices are:- Zazen – Japanese seated meditation (same as Soto Zen), Koan – a story dialogue to provoke the inner insight, and Mondo – sudden dharma questions and answers.

There are 5 levels of Satori, the first 3 levels are noetic states and the last 2 levels are affective state or conative state. These are guidelines for both Rinzai Zen and Soto Zen.

ที่ ศธ ๖๑๓๑/ว ๒๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ๓๐ หมู่ ๑ ตำบลโคกสี
อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทรศัพท์ ๐-๔๓๒๘-๓๕๔๗
โทรสาร. ๐-๔๓๒๘-๓๓๕๕

๒๗ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ตอบรับบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการธรรมทัศน์

เจริญพร นายมานะ จันทนยิ่งยง

ตามที่ท่านได้ส่งบทความเรื่อง “ศึกษาการบรรลุมรรคแบบฉบับล้านของพระพุทธศาสนานิกายเซน
สำนักกรีนไฮ” เพื่อพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการธรรมทัศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น นั้น ทั้งนี้กองบรรณาธิการได้รับบทความของท่านแล้ว จะดำเนินการส่งบทความดังกล่าว
ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ได้พิจารณา เพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการธรรมทัศน์ต่อไป

จึงเจริญพรมมาเพื่อทราบ

เจริญพร

(พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, ดร.)

ผู้ช่วยบรรณาธิการวารสารวิชาการธรรมทัศน์ ปฏิบัติหน้าที่แทน
บรรณาธิการวารสารวิชาการธรรมทัศน์

บท. ๑๒

ใบนำส่งวิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ บทความวิชาการและบทวิจารณ์หนังสือ ฉบับสมบูรณ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชื่อ..... นามสกุล.....
เลขประจำตัวนิสิต..... 5604405024 ระดับ ☒ โท ☐ เอก สาขาวิชา.....
โทรศัพท์..... 0816443915 E-mail.....
ชื่อหัวข้อ ☒ วิทยานิพนธ์ ☐ สารนิพนธ์ ☐ บทความวิชาการ/บทวิจารณ์หนังสือ (ภาษาไทย)
.....
◆งบประมาณ/ค่าใช้จ่ายในการทำวิทยานิพนธ์รวมทุกกิจกรรม บาท
◆แหล่งที่มาของงบประมาณที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ☐ ทุนส่วนตัว ☐ ทุน สก. ☐ ทุน สวทช. ☐ อื่นๆ.....

เรียน/นมัสการ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ข้าพเจ้ามีความประสงค์ ขอส่ง

● วิทยานิพนธ์

- ☒ วิทยานิพนธ์ เล่มสมบูรณ์ ๒ เล่ม
☒ สำเนาหน้าปก+หน้าอนุมัติ (ที่มีลายเซ็นครบ)
+บทคัดย่อภาษาไทย/อังกฤษ ๑ ชุด
☒ แผ่น CD บันทึกข้อมูลวิทยานิพนธ์
ด้วย Microsoft Word 2003-2013 + PDF File
รวมในแผ่นเดียวกัน ๒ แผ่น
☒ หนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสาร* (ฉบับจริง)
☒ สำเนาหน้าปกและหน้าบทความในวารสาร
หรือวารสารฉบับจริงที่ได้ลงตีพิมพ์บทความ ๑ ชุด/เล่ม

* วารสารวิชาการที่ผ่านการรับรองคุณภาพ
และอยู่ในฐานข้อมูล TCI

● สารนิพนธ์

- ☐ สารนิพนธ์ เล่มสมบูรณ์ ๒ เล่ม
☐ แผ่น CD บันทึกข้อมูลสารนิพนธ์
ด้วย Microsoft Word 2003-2013 + PDF File
รวมในแผ่นเดียวกัน ๒ แผ่น

● บทความวิชาการ/บทวิจารณ์หนังสือ

- ☐ บทความวิชาการ/บทวิจารณ์หนังสือเล่มสมบูรณ์ ๒ เล่ม
☐ แผ่น CD บันทึกข้อมูล ด้วย Microsoft Word
2003-2013 และ PDF file รวมในแผ่นเดียวกัน ๒ แผ่น

จึงเรียน/นมัสการมาเพื่อพิจารณา

(ลงชื่อ)..... ผู้ยื่นคำร้อง

สำหรับเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย

- ☒ เอกสารหลักฐานถูกต้อง ครบถ้วนทุกรายการ
☐ เอกสารหลักฐานไม่ครบ มีรายการดังต่อไปนี้

(ลงชื่อ).....
(.....)
...../...../.....

บท. ๑๓

แบบคำร้องขอจบการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เรียน/นมัสการ คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อ นายมานะ ฉายา ธรรมาภรณ์ นามสกุล ธรรมาภรณ์
เลขประจำตัวนิสิต 5604405024 ระดับปริญญา โท สาขาวิชา มหาบัณฑิต
ที่อยู่วัด/บ้านเลขที่ 324/11 ถนน 100 ถนน สุขุมวิท แขวง/ตำบล บางนา
เขต/อำเภอ บางนา จังหวัด กรุงเทพมหานคร
รหัสไปรษณีย์ 50000 โทรศัพท์ 0816443915 มือถือ 0816443915

มีความประสงค์ขอจบการศึกษา ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2559
ซึ่งข้าพเจ้าได้ศึกษาในบัณฑิตวิทยาลัยมาแล้วเป็นเวลา 5 ภาคการศึกษาปกติ และได้หน่วยกิตสะสมตลอด
หลักสูตร จำนวน 27 หน่วยกิต ได้ค่าเฉลี่ยสะสม 3.89

☒ ส่งวิทยานิพนธ์เล่มสมบูรณ์ให้บัณฑิตวิทยาลัยแล้ว จำนวน 2 เล่ม

☐ ยังไม่ได้ส่งวิทยานิพนธ์

จึงเรียน/นมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณา

ลงชื่อ มานะ ธรรมาภรณ์
(นายมานะ ธรรมาภรณ์)
ผู้ยื่นคำร้อง

ความเห็นเจ้าหน้าที่ธุรการศูนย์บัณฑิตศึกษา

นิสิตได้ชำระเงินค่าบำรุงการศึกษาครบถ้วนทุกภาคการศึกษาแล้ว

ลงชื่อ นายมานะ
(นายมานะ 11/กษ)

ลงชื่อ

ความเห็นเจ้าหน้าที่หอสมุดกลาง.

ลงชื่อ

ความเห็นหัวหน้าหอสมุดกลาง

ลงชื่อ

ความเห็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

22/01/2021

ကျေးဇူးတင်စွာဖြင့်

เจ้าพนักงานควบคุมโรคติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

ลงชื่อ

(23 / 50 / 59)

ความเห็นเลขานุการศูนย์บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตเชียงใหม่.....
.....
.....

ลงชื่อ.....
(พล.อ.หญิง รัชฎา)
4 / 5 / 57

ความเห็นผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่.....
.....
.....

ลงชื่อ.....
(พระครูวิมลจิตตภาสน์)
ค / กค. / ๕๗

ความเห็นเลขานุการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย.....
.....
.....

ลงชื่อ.....
(.....)
..... / /

ความเห็นคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย.....
.....
.....

ลงชื่อ.....
(.....)
..... / /